

Melina Mercouri: Herečka, politička a patrónka kultúry (1920–1994)

Grécka herečka a politička Melina Mercouri robila všetko s vášňou; od účinkovania na divadelnej scéne a striebornom plátne v mladosti, cez boj proti fašistickej junte, ktorá v roku 1967 prevzala moc v Grécku, až po kampaň za ochranu a podporu kultúry počas svojej politickej kariéry.

Predtým, než sa stala medzinárodnou hviezdou vďaka role vo filme „Nikdy v nedeľu“, za ktorú si vyslúžila aj ocenenia, pôsobila Mercouri ako popredná divadelná herečka v Grécku. Do politiky vstúpila v čase štátneho prevratu v Grécku v roku 1967 a nasledujúce roky viedla celosvetovú kampaň za odstránenie plukovníckej junty. Po obnovení demokracie v roku 1974 sa Mercouri vrátila do vlasti, aby rozbehla svoju politickú kariéru. Stala sa najdlhšie pôsobiacou gréckou ministerkou kultúry a ako patrónka gréckej a európskej kultúry dosiahla mnoho úspechov, najmä vytvorenie iniciatívy Európske hlavné mesto kultúry.

Maria Amalia „Melina“ Mercouri sa narodila 18. októbra 1920 do prominentnej aténskej rodiny. Jej otec bol minister a člen Jednotnej demokratickej ľavicovej strany Stamatis Mercouris a jej starý otec, Spyros Mercouris, bol primátorom Atén. Zdalo sa, že jej bolo predurčené stať sa političkou. To sa splnilo, no trvalo viac než štyri dekády, kým sa začala aktívne angažovať v politike. Zohrala hlavnú úlohu v boji proti junte plukovníkov, ktorá sa chopila moci v Grécku po vojenskom prevrate v roku 1967.

Skôr než sa v nej prebudilo politické vedomie, patrila Melina k najslávnejším gréckym herečkám. V roku 1994 ukončila štúdium herectva a o rok neskôr hrala Elektru v hre Eugena O' Neilla *Smútok pristane Elektre* v produkcii Gréckeho národného divadla. Prelomom v jej kariére bola rola Blanche Duboisovej v produkcii hry Tennesseeho Williamsa *Električka zvaná Túžba* v roku 1949. Krátko potom sa Mercouri presťahovala do Paríža, kde žila a pôsobila ako herečka do roku 1955, keď sa vrátila do Grécka. Objavila sa aj v klasických hrách vrátane Shakespearovho *Macbetha* a hry *L'Alouette* od Anouilha. V tomto období svojej kariéry sa pridala k odborovému hnutiu divadelných hercov a tým sa začala jej politická cesta.

Mercouriovej filmová kariéra sa rozbehla koncom 50. rokov. Získala medzinárodné uznanie za úlohu Ilie vo filme *Nikdy v nedeľu*, ktorý bol nominovaný na Oscara. Na festivale v Cannes v roku 1960 vyhrala cenu pre najlepšiu herečku. Túto rolu si zopakovala v divadelnej produkcii na Broadwayi v roku 1967. 21. apríla, práve počas tohto divadelného turné v New Yorku, uskutočnila skupina pravicových armádnych dôstojníkov pod vedením brigádneho generála Stylianosa Pattakosa a plukovníkov Georga Papadopoulosa a Nikolaosa Makarezosa v Grécku štátny prevrat a chopila sa moci. Mercouri sa čoskoro stala jedným z popredných lídrov zahraničného hnutia za zvrhnutie junty, v dôsledku čoho jej Pattakos odobral grécke občianstvo. Reagovala na to slávnym vyhlásením: „Narodila som sa ako Grékyňa a zomriem ako Grékyňa. Pattakos sa narodil ako fašista a zomrie ako fašista“.

Počas sedemročnej vlády junty Melina veľa cestovala. Viedla kampaň proti diktatúre, šírila povedomie o situácii v Grécku a žiadala izoláciu a odstránenie plukovníkov. Tento otvorený odpor viedol k pokusu o atentát v talianskom Janove, no Mercouri sa nenechala zastrašiť a pokračovala v kampani proti junte až do jej pádu v roku 1974.

Po obnovení demokracie sa Mercouri vrátila do Grécka, kde sa podieľala na vytvorení strany Panhelénske socialistické hnutie (PASOK) a začala sa aktívne angažovať v gréckom ženskom hnutí. Stala sa členkou Ústredného výboru strany a v roku 1977 bola zvolená do parlamentu s najvyšším počtom hlasov v celom Grécku. Po tomto víťazstve vložila všetku svoju energiu do politiky a kultúry.

Keď jej strana vyhrala voľby v roku 1981, Mercouri bola vymenovaná za ministerku kultúry a vo funkcii pôsobila osem rokov. Počas tohto obdobia uviedla otázky kultúry do popredia gréckej politiky. Jej úspechy na poste ministerky kultúry výrazne zmenili krajinu; od integrácie archeologických nálezísk v Aténach do zóny bez cestnej premávky až po zavedenie voľného vstupu do múzeí a na archeologické náleziská pre všetkých Grékov v rámci celkového úsilia v oblasti vzdelávania. Rozbehla kampaň za vrátenie Elginových mramorov pochádzajúcich z Parthenónu, ktoré sú vystavené v Britskom múzeu, a podľa očakávania aktívne podporovala grécke divadlo a kinematografiu.

Jeden z jej najväčších úspechov bolo založenie projektu Európskych hlavných miest kultúry, pričom za prvé hlavné mesto kultúry boli v roku 1985 zvolené Atény. Predchádzalo tomu stretnutie s ministrami kultúry desiatich členských štátov EÚ, ktoré zorganizovala počas prvého gréckeho predsedníctva Rady v roku 1983. Poukazujúc na to, že hoci v Rímskej zmluve, na základe ktorej vzniklo Európske hospodárske spoločenstvo (predchodca EÚ), nie je zmienka o otázkach kultúry, Mercouri vyzvala ostatných ministrov, aby sa pridali k jej úsiliu o zvýšenie kultúrneho povedomia v celej Európe. Toto bolo prvé zo stretnutí európskych ministrov kultúry, ktoré sa neskôr konali pravidelne a pokračujú dodnes.

Mercouriovej angažovanosť a vplyv v Európe narástli v roku 1988 počas druhého gréckeho predsedníctva Rady, keď sa začala zasadzovať za dialóg a spoluprácu s krajinami východnej Európy v čase veľkých zmien. Po skončení studenej vojny a páde železnej opony bola Mercouri vedúcou iniciátorkou projektu Európsky mesiac kultúry, ktorý sa začal v roku 1990 a bol zameraný najmä na krajiny strednej a východnej Európy.

Začiatkom 90. rokov Mercouri pokračovala v divadelnej kariére, pričom aj naďalej bola poslankyňou parlamentu. Keď sa v roku 1993 PASOK opäť dostal k moci, Mercouri sa vrátila na ministerstvo kultúry, kde sa sústredila na vytvorenie väzieb medzi kultúrou a vzdelávaním na všetkých úrovniach.

Melina Mercouri zomrela 6. marca 1994. Zanechala po sebe manžela, filmového režiséra Julesa Dassina, s ktorým pravidelne spolupracovala počas celej svojej hereckej kariéry.